

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

2/2, 162-170

Makale Geliş Tarihi: 30.04.2021

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 02.06.2021

Rahimi, F. (2021). Ferheng-i Vassaf'taki yanlışlar üzerine. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 162-170.
<http://dx.doi.org/10.46321/bugu.50>

FERHENG-İ VASSAF'TAKİ YANLIŞLAR ÜZERİNE

Dr. Farhad RAHİMİ

Tebriz Üniversitesi farhad_rahimi2007@yahoo.com ORCID

Öz

Tarih-i Vassaf, İlhanlı Devleti'nin divan hizmetinde bulunan Abdullah Vassaf tarafından beş cilt hâlinde H 728'de (1328) yazılmıştır. Eserde Gazan Han Dönemi ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Çok süslü bir üslupla kaleme alınan eserdeki Arapça, Farsça, Türkçe ve Moğolca birçok sözcük ve terim metnin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu sebepten dolayı eserin anlaşılması güç olan sözcüklerini içeren *Ferheng-i Vassaf* sözlüğü düzenlenmiştir. Sözlük, Nazmîzade Hüseyin tarafından H 1118 (1706) yılında kaleme alınmıştır. Bu sözlükte birtakım eksiklik ve yanlışlar yer almaktadır. Bu çalışmada önce eser hakkında kısaca bilgi verilmiş daha sonra *Ferheng-i Vassaf*'ta bulunan yanlışlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Tarih-i Vassaf*, *Ferheng-i Vassaf*, İran, sözlük bilimi, Türkçe, Moğolca, Çağatay Türkçesi.

ON THE WRONGS OF FERHENG-İ VASSAF

Abstract

Tarih-i Vassaf is a five-volume book was written by Abdullah Vassaf, who was in Divan service of Ilkhanid state in 728 (1328). There is important information related to the period of Gazan Han. The Arabic, Persian, Turkish and Mongolian words and terms in the work written in a very fancy style make it difficult to understand the text. For this reason, the *Ferheng-i Vassaf* dictionary containing the words that are difficult to understand was arranged. The dictionary was written by Nazmîzade Hüseyin in 1118 (1706). This dictionary contains some deficiencies and mistakes. In this study, after was given the information about the work, was emphasized the mistakes in *Ferheng-i Vassaf*.

Keywords: *Tarih-i Vassaf*, *Ferheng-i Vassaf*, Iran, lexicography, Turkish, Mongolian, Chagatai Turkish.

1. Giriş

Bu çalışmada eser hakkında kısaca bilgi verildikten sonra *Ferheng-i Vassaf*'ta bulunan yanlışlar üzerinde durulmuştur. Bu yanlışlar, “yanlış maddeler veya anlamlandırmalar” ve “yanlış olma ihtimali bulunan maddeler veya anlamlandırmalar” başlıkları altında ele alınmaya çalışılmıştır. Başvurulan eserlerin sayfa numarası genellikle yay ayrıç içinde belirtilmiştir.

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 2(2), 2021, 162-170, TÜRKİYE

2. Ferheng-i Vassaf

Tarih-i Vassaf (Tecziyetü'l-emšâr ve Tezciyetü'l-a'sâr), İlhanlı Devleti'nin divan hizmetinde bulunan Abdullah Vassaf tarafından beş cilt hâlinde H 728'de (1328) yazılmıştır. Eserde Gazan Han Dönemi ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Bu eserde İlhanlı kaynaklarının genellikle sessiz kaldığı kâğıt para ve takvim gibi bazı reformlar hakkında önemli bilgiler verilmesi ve olayların daha tarafsız bir şekilde kaydedilmesi büyük önem taşımaktadır. Eser üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Eser 1269 tarihli baskısı esas alınarak birkaç kere Tebriz ve Tahran'da basılmıştır. Abdül-Muhammed Ayeti eseri Bombay baskısından özetlemiştir. Çok süslü bir üslupla kaleme alınan eserdeki Arapça, Farsça, Türkçe ve Moğolca birçok sözcük ve terim metnin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu sebepten dolayı eser için birçok şerh, haşiye ve sözlük düzenlenmiştir.

Bunlardan *Şerh-i Lügât-i Tarih-i Vassaf*, Molla Nâilî Ahmed-i İstanbulî (öl. 1748): Süleymaniye Ktp., Lala İsmail 545/2; Beyazıt Ktp., Veliyüddin Efendi 2408 eserini sayabiliriz (Yılmaz, 2007, s. 288).

Diğer bir sözlük ise *Lügat-i Vassaf*, *Lügat-i Tarih-i Vassaf*, *Lügat-i Müşkûlat-ı Vassaf*, *Şerh-i Lügât-i Tarih-i Vassaf* ve *Tercüme-i Lügât-i Tarih-i Vassaf* gibi değişik adlarla da bilinen *Ferheng-i Vassaf* tır.

Öz'ün tetkik ettiği Ankara, Millî Ktp. M FA (A) 1762 (Süleymaniye Ktp., Reisülküttab 1114 numaralı nüshanın mikrofilm) numaralı nüshaya göre sözlük, Nazmîzade Hüseyin tarafından H 1118 (1706) yılında kaleme alınmıştır. *Tarih-i Vassaf*'ta geçen anlaşılması zor ve açıklama gerektiren Arapça, Farsça, Moğolca ve Çağatayca kelimelerin Farsça açıklaması yapılmış; mitoloji, astronomi, geometri, mantık, dil bilgisi, aruz, edebî sanatlar ve resim gibi çeşitli bilim dallarına ve güzel sanatlara ait terim ve deyimler açıklanmıştır. Eserin diğer nüshaları ise Ankara, TTK Ktp. 381; İstanbul, Hacı Selim Ağa Ktp., Hacı Selim Ağa 814; İÜ Merkez Ktp. T. 1530 (H 1222), T. 3268, T. 9588 (H 1230); Nurosmeniye Ktp. 2871 (H 1122), 2873, 3376 (H 1122), 3377; Süleymaniye Ktp., Ayasofya 3151, Esad Efendi 3227, Fatih 4409 (H 1137), Hamidiye 967, 1162, 1396, Lala İsmail 356 (H 1163), Reisülküttab 1114 (H 1184); TSMK, Revan 1889 (H 1145), 1890 biçiminde kaydedilmiştir (Öz, 2016, s. 220-222). Yılmaz'ın zikrettiği Süleymaniye Ktp., Lala İsmail 546; İÜ Merkez Ktp. T. 6047; Millet Ktp., Ali Emiri Şer'iyye 111; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Sultan Mehmed Reşad ve Tiryal Hanım Ktp. 690, Yeniler Ktp. 5979, Revan Köşkü 1429, Emanet Hazinesi 1688, III. Ahmed Ktp. 3041, Hazine Ktp. 1447, 1448, Koğuşlar Ktp. 1490 nüshaları da bulunmaktadır (Yılmaz, 2007, s. 288).

Bu makalede bizim esas aldığımız nüsha ise H 1269 (1853) yılında Bombay'da taşbaskı olarak yayımlanmış olan *Tarih-i Vassaf*'ın sonunda verilen anlaşılması güç olan sözcüklerin sözlüğüdür. Bombay yayımcıları tarafından bu sözlüğe *Ferheng-i Vassaf* adı verilmiştir. Bu sözlükte birtakım eksiklik ve yanlışlar yer almaktadır. Eserin en önemli eksikliği açıklamalarda sözcüklerin geçtiği örneklerin gösterilmemiş olmasıdır. Sözlükteki yanlışların bir kısmının *Senglah* ve *Senglah* aracılığı ile başka Çağatay Türkçesi sözlüklerine geçtiği de düşünülürse konunun işlenmesinin önemi daha çok anlaşılacaktır.

3. Ferheng-i Vassaf'taki Yanlışlar

3.1. Yanlış Maddeler veya Anlamlandırmalar

• FV: Ağırlamış (اغزلامیشی) “Moğ. ağırlama, ululama, tazim” (663). Doğru biçimi ve anlamı: Ağırlamış (اغرلامیشی) “ağırlama, ululama, tazim”. bk. SG (151).

• Vassaf/ FV: Yaşlamış (بشلامیشی) “Moğ. kılavuzluk, önderlik” (451/707). Doğru biçimi ve anlamı: Başlamış (بشلامیشی) “kılavuzluk, önderlik”. bk. SG (448).

• FV: Ruḥbe (رُحبه) “geniş alan, avlu; Bağdat’ta bir yer adı” (678). Doğru biçimi: Raḥbe (رُحبه). bk. SG (1419), Dehhuda.

3.2. Yanlış Olma İhtimali Bulunan Maddeler veya Anlamlandırmalar

• FV: Aynoş (أینش) “Moğ. sevgili kadın” (666). Doğru biçimi ve anlamı: Oynaş (اويناش) “oynaş”// SG (324), DLT (781): Oynaş “kadının sevgilisi”// CC (149), YUyg.Tr (302): Oynaş “oynaş, yavuklu, sevgili”// Krgz.Tr: Oynaş “sevgili; metres” (605)// Derleme: Aynaş “kadının aşığı, hovardası”.

• FV: Tar (تار) “Moğ. dar; karanlık; tuzak halkası; gül” (668)// SG: Tar “dar”; Tār “Fa. karanlık; çözgü, arış” (575)// BR-TDK: Tār “karanlık; tel, ipek ve tambur teli; çözgü, arış; hurma ağacına benzer bir ağaç; başın tepesi; parça” (750)// Dehhuda: Tār “karanlık; çamurlu, çamura bulaşmış; tel, iplik; çözgü, arış; örümcek ağı; hurma ağacına benzer bir ağaç; başın tepesi”// DLT: Tar “dar; kelek (bir tür sal); sadeyağın tortusu” (855)// CC: Tar “dar” (179)// Krgz.Tr: Tar “dar; zor durum” (709)// YUyg.Tr: Tar “dar; tel, kiriş” (390)// Trkm.Tr: Tar “tel, ip; bir çalgı türü” (617)// Derleme: Tar “karanlık; balık ağı; sal; fidan; bir çalgı türü”// Moğ-Les: Tar “saçın uç kısmı” (1203); Dala/ Dal “hurma ağacı” (356).

• FV: Tebikçi (تبيکچی) “Moğ. casus” (668). Doğru biçimi ve anlamı: Bitikçi (بیتیکچی) “yazıcı, yazman, kâtip”; Tıngçı (تینگچی) “casus”// Vassaf-Ayeti: Bitikçi “yazıcı, yazman, kâtip” (49)// Budagov (I/341), Radloff (706): Tebikçi “Moğ. casus”// FL: Tilçi “casus” (23)// SL: Tilci “casus” (136)// Azferi: Tileçi/ Tıngçı “gizlice söz dinleyen, casus” (8556/8558)// Krgz.Tr: Tıngçı “gizlice söz dinleyen, gözcü, casus” (731)// YUyg.Tr: Tıngçı “casus, gizli dinleyen” (413)// Moğ-Les: Tangna- “soruşturmak, incelemek; casusluk etmek; ilgilenmek; hayran kalmak”; Tangnagul “casusluk; casus”; Tangnagulçi/ Tagnülç “casus, gözcü” (1201).

• FV: Tagar (تغار) “Moğ. maas, aylık para” (670). Doğru anlamı: “dağar”// SG Tagar “dağar, büyük kadeh, topraktan yapılmış leğen, bir tür çuval; bir ölçü birimi; askerlere verilen tahıl” (586)// AŞ: Tagar “dağar, büyük kadeh” (76a)// DLT: Tagar “hububat çuvalı” (847)// YUyg.Tr: Tagar “çuval” (384)// Moğ-Les: Tagar/ Tār “kaba halı; dağarcık, kaba yünden yapılmış çuval” (1181).

• FV: Camcah (جمجاه) “Moğ. gömlek” (587/673)// Doğru biçimi: Camca (جمجا)// SG: Comca (جومجا) “gömlek” (825). SG’de Vassaf’tan verilen örnekte geçen bu sözcük Camca olmalıdır. bk. Vassaf (587), NS (79a), King (298, 205B/30)// Moğ-Les: Çamça (263) (Rahimi, 2020, s. 545).

• FV: Hutray Şeṅg (خُترای شنک) “Çin dilinde: büyük kent. Eskiden Hān Balıg’a denirdi” (676). Doğru biçimi: Hanzay Şeṅg (خَنزای شنک)// Vassaf-Ayeti: “Hanzay (خنزای): Bu kentin adı Sefer-name-yi İbn-i Battuta’da Hānsay (خنسای), Cami’ü’t-Tevarih’te ise Hıṅgsay (خینگسای)

biçiminde geçmiştir” (27-28: dipnot). bk. CT-Musevi (2863)// Dehhuda: Hangçav/ Hangcu (هانگ چاو) (bugünkü adı).

- FV: Hunsī (خُنسی) “bir kadın şairin adı” (676). Doğru biçimi: Hānsā (خَنسا). bk. Dehhuda.
- FV: Demür kabuk (دُمُر قَبِق) “Moğ. demir kale, sağlam kale” (677/611). Doğru biçimi ve anlamı: Demür kapuk (دُمُر قَبِق) “demir kale”. bk. Vassaf (50).
- FV: Sankur “çakırdoğan cinsinden bir avcı kuş, sungur”. (682). Doğru biçimi: Sunçur (سُنقور)// BL: Sançur “samura benzer bir hayvan” (60b)// SG: سونقور (957)// BR-TDK: Sunçur (697)// AŞ: Songar (135b/623)// DLT: Sunçkur (836)// CC: Songgur (168)// Kzk.Tr: Sunçqar (494)// Krgz.Tr: Şumkar (692)// YUyg.Tr: Şunğkar (382)// Trkm.Tr: Şunkar (611)// Moğ-Les: Singhur/ Şonghur/ Şonhor (1104).
- FV: Sayurgamış (سَيُور غامیشی) “Moğ. lütuf, ihsan, bağış, lütfeteme, iltifat, okşayış” (682). Doğru biçimi: Soyurgamış (سَيُور غامیشی). bk. AŞ (136b), SG (964), CC (169)// Derleme: Suyurgatmak “yüzüne karşı övülmek, armağan ya da ödül almak”// Moğ-Les: Soyurha- (1123).
- FV: Kırbān (قُربان) “kılıç kabı” (689)// Doğru biçimi ve anlamı: Kırbān (قُربان) “yay kabı”// SG: Kırbān (قُربان) “yay kabı” (1111)// DLT: Kurman “yay kabı” (748); Kurugluk “okluk” (750)// Tarama: Kırbān (قُربان) “sadak, yay kabı” (Deka, XVI, 62-2)// Moğ-Les: Hor/ Hour “sadağın ok uçlarının yerleştirildiği bölümü” (1489).
- FV: Közük (كُزُك) “Moğ. sürme” (692)// SG: Gözlük “göz ilaçlarında kullanılan bir siyah ve kaygan tane; gözlü; (Rum Tr.) gözlük” (1194).
- FV: Yasamış/ Yosamış (ياسامیشی-يوسامیشی) “Moğ. düzenleme; süsleme; hazırlama; beğenilmiş, seçilmiş; işin sonu, akıbet” (707). Doğru biçimi ve anlamı: Yasamış (ياسامیشی) “düzen, süslülük; hazırlık; düzenleme; hazırlama”. bk. SG (1306).

Sonuç

Çok süslü bir üslupla kaleme alınan *Tarih-i Vassaf*'taki Arapça, Farsça, Türkçe ve Moğolca birçok sözcük ve terim metnin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu sebepten dolayı eserin anlaşılması güç olan sözcüklerini içeren *Ferheng-i Vassaf* sözlüğü düzenlenmiştir. Sözlük, Nazmîzade Hüseyin tarafından H 1118 (1706) yılında kaleme alınmıştır. Bombay yayımcıları tarafından bu sözlüğe *Ferheng-i Vassaf* adı verilmiştir. Bu çalışmada sözlükte yer alan yanlış veya yanlış olma ihtimali bulunan maddeler ve anlamlandırmalar ortaya konmaya çalışılmıştır. *âğızlamış*, *yaşlamış*, *ruhbe* gibi maddeler veya anlamlandırmalarında yanlışlar veya tutarsızlıklar bulunduğu gibi; *aynoş*, *tar*, *tebikçi*, *tağar*, *camcah*, *Hutray Şenğ*, *Hunsī*, *demür kabuk*, *sankur*, *sayurgamış*, *kırbān*, *közük*, *yosamış* gibi maddeler veya anlamlandırmaların da yanlış olma ihtimali bulunmaktadır.

Kısaltmalar

AŞ: <i>Niyâzi: Nevâyi'nin Sözlere ve Çağatayca Tanıklar</i>	King: <i>The King's Dictionary</i>
Azferi: <i>Ferheng-i Azferi</i>	Krgz.Tr: <i>Kırgız Sözlüğü</i>
BL: <i>Bedâ'i' Al-Lügat</i>	Kzk.Tr: <i>Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü</i>
BR-TDK: <i>Burhan-ı Kati</i>	Moğ-Les: <i>Moğolca-Türkçe Sözlük</i>
Budagov: <i>Sravnitelny Slovar Turetsko Tatarskix Nareçiy</i>	NS: <i>Kitab-ı Türki.</i>
CC: <i>Codex Cumanicus</i>	SG: <i>Senglah</i>
CT-Musevi: <i>Camii't-Tevarih</i>	SL: <i>Lügat-i Çağatay ve Türki-yi Osmani</i>
Dehhuda: <i>Lügat-Name-yi Dehhuda</i>	Tarama: <i>Yeni Tarama Sözlüğü</i>
Derleme: <i>Derleme Sözlüğü</i>	Trkm.Tr: <i>Türkmençe-Türkçe Sözlük</i>
DLT: <i>Dîvânu Lugâti't-Türk</i>	Vassaf: <i>Tarih-i Vassaf</i>
FL: <i>Fazlullah Han Lugati</i>	Vassaf-Ayeti: <i>Tahrir-i Tarih-i Vassaf</i>
FV: <i>Tarih-i Vassaf (Ferheng-i Vassaf bölümü)</i>	YUyg.Tr: <i>Yeni Uygur Türkçesi sözlüğü</i>

Kaynaklar

- Abdul-Cemil Nasîrî. Tahran Üniversitesi-Merkez Ktp., nr. 8336 el yazması.
- Abdullah Vassaf. *Tarih-i vassaf (ferheng-i vassaf bölümü)*. İran-Tahran Meclis Ktp., Sebt nr. 2221 taş basması (Bombay, H 1269).
- Abdullah Vassaf. *Tarih-i vassaf*. İran-Tahran Meclis Ktp., Sebt nr. 2221 taş basması (Bombay, H 1269).
- Ayeti, Abdül-Muhammed (1372). Tahran: Pejuhişgah-ı Ulum-ı İnsani ve Mutalaat-ı Fergengi.
- Azferi. Kum-Astan-ı Mukaddes-i Kum Ktp., nr. 488 el yazması.
- Borovkov, A. K. (1961). *Slovar tâli' imanî geratskogo k soçineniyam alişera navoi*. Moskova: Akademiya Nauk SSSR İstitut Narodov Azil.
- Budagov, L. (1869-1871). *Sravnitelny slovar turetsko tatarskix nareçiy*. Cilt I-II, Peterburg.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. London: Oxford Üniversitesi.
- Dehhuda, A. E. (1377). *Lügat-name-yi dehhuda*. Tahran: Müessese-yi Çap ve İntilarat-ı Danişgah-ı Tahran.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Doerfer, G. (1963-1975). *Türkische und mongolische elemente im nuepersischen*. Band I-IV, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.

- Erbay, F. (2008). *W. Radloff'un 'opit slovarya tyurkskih nareçiy' adlı eseri ve eserde geçen Çağatay Türkçesine ait kelimelerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânu Lugâti't-Türk*. Ankara: TDK.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro.
- Fazlullah Han Amûzâde-yi Seyf Han. *Fazlullah han lugati*. Tahran-Melik Milli Ktp., nr. 379/1 el yazması.
- Golden, P. B. (2000). *The king's dictionary*. Leiden-Boston-Köln: Brill.
- Grönbech, K. (1992). *Kuman lehçesi sözlüğü: Codex Cumanicus'un Türkçe sözlük dizini*. (çev. Kemal Aytaç). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Kaçalin, M. (2011). *Niyâzî: Nevâyî'nin sözleri ve Çağatayca tanıklar*. Ankara: TDK.
- Koç, K., Bayniyazov, A. ve Başkapan, V. (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Lessing, F. (2003). *Moğolca-Türkçe sözlük*. Cilt I-II. (çev. Günay Karaağaç). Ankara: TDK.
- Mirza Mehdi Han Esterabadi.. İran-Tahran Milli Ktp., nr. F-1141 el yazması.
- Muhammed Hüseyin b. Halef-i Tebrizî (2000). *Burhan-ı Kati*. çev. Mütercim Âsım Efendi. (haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs). Ankara: TDK.
- Necip, E. N. (2008). *Yeni Uygur Türkçesi sözlüğü*. (çev. İklil Kurban). (2. Baskı). Ankara: TDK.
- Öz, Y. (2010), *Tarih boyunca Farsça-Türkçe sözlükler*. Ankara: TDK.
- Rahimi, F. (2014). Çağatay Türkçesi edebiyatı üzerine bir bibliyografya denemesi. *Turkish Studies*, 9(3), 1157-1218.
- Rahimi, F. (2017). İran kitaplıklarında bulunan Çağatay Türkçesi sözlükleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2067-2079.
- Rahimi, F. (2018). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğü üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 663-704.
- Rahimi, F. (2018). *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Rahimi, F. (2018). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğünün sözcük bilimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1472-1499.

- Rahimi, F. (2019). Abuşka sözlüğündeki yanlıklar üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1293-1312.
- Rahimi, F. (2019). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğünün sözlük bilimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 53-92.
- Rahimi, F. (2020). Senglah sözlüğündeki yanlıklar üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 530-552.
- Rahimi, Farhad (2018). Çağatay Türkçesi sözlükleri bibliyografyası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 69-104.
- Räsänen, M. (1969). *Versuch eines etymologischen wörterbuchs der türksprachen*. Helsinki.
- Reşideddin Fazlullah Hemedanî (1373). *Camîu't-tevarih*. Cilt I-IV. (haz. Muhammed Revşen, Mustafa Musevi). Tahran: Elbürz.
- Starostin, S. A., Dybo, A. V. and Mudrak, O. A. (2003). *An etymological dictionary of altaic languages*. Leiden/Boston: Brill.
- Şeyh Süleyman Efendi (1298). *Lügat-i Çağatay ve Türki-yi Osmanî*. I. cilt. İstanbul: Mehran Matbaası.
- TDK (1993). *Derleme sözlüğü*. Cilt I-IX. (2. baskı). Ankara: TDK.
- Tekin, T., Ölmez, M., Ceylan, E., Ölmez, Z. ve Eker, S. (1995). *Türkmence-Türkçe sözlük*. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 18, Ankara.
- Yılmaz, O. (2007). Klâsik şerh edebiyatı literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(9), 271-304.
- Yudahin, K. (1988). *Kırgız sözlüğü*. (çev. Abdullah Taymas). Ankara: TDK.

Extended Abstract

Tarih-i Vassaf (Tecziyetü'l-emşâr ve Tezciyetü'l-a'şâr) is a five volume book was written by Abdullah Vassaf, who was in Divan service of Ilkhanid state in 728 (1328). There is important information related to period of Gazan Han. In this work, it is very important to give important information about some reforms where Ilkhanid sources are generally silent and to record the events more objectively. The Arabic, Persian, Turkish and Mongolian words and terms in the work written in a very fancy style make it difficult to understand the text. For this reason, the *Ferheng-i Vassaf* dictionary containing the words that are difficult to understand was arranged. The dictionary was written by Nazmîzade Hüseyin in 1118 (1706). This dictionary contains some deficiencies and mistakes. The most important deficiency of the work is that the examples with the words are not shown in the explanations. In this study, after was given the information about the work, was emphasized the mistakes in *Ferheng-i Vassaf*. The mistakes in *Ferheng-i Vassaf* has been tried to be handled under the headings of Wrong

materials or interpretations and Substances or interpretations that may be wrong. The page number of the submitted works is usually indicated by the number in brackets.

Mistakes of the *Ferheng-i Vassaf* Dictionary

Wrong items or interpretations:

1. FV: Ağızlamış (اغزلامیشی) “Moğ. ağırlama, ululama, tazim” (663). The correct form and meaning: Ağırlamış (اغرلامیشی) “ağırlama, ululama, tazim”. See. SG (151).
2. Vassaf/FV: Yaşlamış (باشلامیشی) “Moğ. kılavuzluk, önderlik” (451/707). The correct form and meaning: Başlamış (باشلامیشی) “kılavuzluk, önderlik”. See. SG (448).
3. FV: Ruhbe (رُحبه) “geniş alan, avlu; Bağdat’ta bir yer adı” (678). The correct form: Raḥbe (رَحبه). See. SG (1419), Dehhuda.

Substances or interpretations likely to be wrong:

1. FV: Aynoş (أَيْنَش) “Moğ. sevgili kadın” (666). The correct form and meaning: Oynaş (اويناش) “oynaş” // SG (324), DLT (781): Oynaş “kadının sevgilisi” // CC (149), YUyg.Tr (302): Oynaş “oynaş, yavuklu, sevgili” // Krgz.Tr: Oynoş “sevgili; metres” (605) // Derleme: Aynaş “kadının aşığı, hovardası”.
2. FV: Tar (تار) “Moğ. dar; karanlık; tuzak halkası; gül” (668) // SG: Tar “dar”; Tār “Fa. karanlık; çözgü, arış” (575) // BR-TDK: Tār “karanlık; tel, ipek ve tambur teli; çözgü, arış; hurma ağacına benzer bir ağaç; başın tepesi; parça” (750) // Dehhuda: Tār “karanlık; çamurlu, çamura bulaşmış; tel, iplik; çözgü, arış; örümcek ağı; hurma ağacına benzer bir ağaç; başın tepesi” // DLT: Tar “dar; kelek (bir tür sal); sadeyağın tortusu” (855) // CC: Tar “dar” (179) // Krgz.Tr: Tar “dar; zor durum” (709) // YUyg.Tr: Tar “dar; tel, kiris” (390) // Trkm.Tr: Tar “tel, ip; bir çalgı türü” (617) // Derleme: Tar “karanlık; balık ağı; sal; fidan; bir çalgı türü” // Moğ-Les: Tar “saçın uç kısmı” (1203); Dala / Dal “hurma ağacı” (356).
3. FV: Tebikçi (تېيکچی) “Moğ. casus” (668). The correct form and meaning: Bitikçi (بیتیکچی) “yazıcı, yazman, kâtip”; Tıñçı (تینکچی) “casus” // Vassaf-Ayeti: Bitikçi “yazıcı, yazman, kâtip” (49) // Budagov (I / 341), Radloff (706): Tebikçi “Moğ. casus” // FL: Tilçi “casus” (23) // SL: Tilci “casus” (136) // Azferi: Tileçi / Tıñçı “gizlice söz dinleyen, casus” (8556 / 8558) // Krgz.Tr: Tıñçı “gizlice söz dinleyen, gözcü, casus” (731) // YUyg.Tr: Tıñçı “casus, gizli dinleyen” (413) // Moğ-Les: Tangna- “soruşturmak, incelemek; casusluk etmek; ilgilenmek; hayran kalmak”; Tangnagul “casusluk; casus”; Tangnagulçı / Tagnülç “casus, gözcü” (1201).
4. FV: Tagar (تغار) “Moğ. maaş, aylık para” (670). The correct meaning: “dağar” // SG Tagar “dağar, büyük kadeh, topraktan yapılmış leğen, bir tür çuval; bir ölçü birimi; askerlere verilen tahıl” (586) // AŞ: Tagar “dağar, büyük kadeh” (76a) // DLT: Tagar “hububat çuvalı”

(847)// YUyg.Tr: Tağar “çuval” (384) // Moğ-Les: Tagar / Tār “kaba halı; dağarcık, kaba yünden yapılmış çuval” (1181).

5. FV: Camcah (جمجاه) “Moğ. gömlek” (587/ 673) // The correct form: Camca (جمجا) // SG: Comca (جومجا) “gömlek” (825). This word should be Camca in the example given from Vassaf in SG. See. Vassaf (587), NS (79a), King (298, 205B / 30) // Moğ-Les: Çamça (263).

6. FV: Hutray Şeṅg (خترای شنک) “Çin dilinde: büyük kent. Eskiden Han Balığ’a denirdi” (676). The correct form: Hanzay Şeṅg (خنزای شنک) // Vassaf-Ayeti: “Hanzay (خنزای): The name of this city was in the form of Hansasay (خنسای) in Sefer-name-yi İbn-i Battuta, and Hıngsay (خینگسای) in Cami‘ü’t-Tevarih” (27-28: footnote). See. CT-Musevi (2863) // Dehhuda: Hangçav / Hangcu (هانگ چاو) (today’s name).

7. FV: Hunsi (خُنسی) “bir kadın şairin adı” (676). The correct form: Hansasā (خَنسا). See. Dehhuda.

8. FV: Demür kabuk (دمر قبق) “Moğ. demir kale, sağlam kale” (677/611). The correct form and meaning: Demür kapuq (دمر قبق) “demir kale”. See. Vassaf (50).

9. FV: Sankur “çakırdoğan cinsinden bir avcı kuş, sungur”. (682). The correct form: Sunqur (سُنقور) // BL: Sankur “samura benzer bir hayvan” (60b) // SG: سونقور (957) // BR-TDK: Sunqur (697) // AŞ: Songar (135b / 623) // DLT: Sunqur (836) // CC: Songgur (168) // Kzk.Tr: Sunqar (494) // Krgz.Tr: Şumkar (692) // YUyg.Tr: Şunqar (382) // Trkm.Tr: Şunkar (611) // Moğ-Les: Singhur / Şonghur / Şonhor (1104).

10. FV: Sayurğamışı (سئورغامیشی) “Moğ. lütuf, ihsan, bağış, lütfeteme, iltifat, okşayış” (682). The correct form: Soyurğamışı (سئورغامیشی). See. AŞ (136b), SG (964), CC (169) // Derleme: Suyurgatmak “yüzüne karşı övülmek, armağan ya da ödül almak” // Moğ-Les: Soyurha- (1123).

11. FV: Qurban (قربان) “kılıç kabı” (689) // The correct form and meaning: Qurban (قربان) “yay kabı” // SG: Qurban (قربان) “yay kabı” (1111) // DLT: Kurman “yay kabı” (748); Kurugluk “okluk” (750) // Tarama: Qurban (قوربان) “sadak, yay kabı” (Deka, XVI, 62-2) // Moğ-Les: Hor / Hour “sadağın ok uçlarının yerleştirildiği bölümü” (1489).

12. FV: Közük (كُزُك) “Moğ. sürme” (692) // SG: Gözlük “göz ilaçlarında kullanılan bir siyah ve kaygan tane; gözlü; (Rum Tr.) gözlük” (1194).

13. FV: Yasamışı / Yosamışı (ياسامیشی-يوسامیشی) “Moğ. düzenleme; süsleme; hazırlama; beğenilmiş, seçilmiş; işin sonu, akıbet” (707). The correct form and meaning: Yasamışı (ياسامیشی) “düzen, süslülük; hazırlık; düzenleme; hazırlama”. See. SG (1306).

